

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри геодезії та картографії
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора економічних наук, професор **ОПЕНЬКА Івана Анатолійовича**
на дисертацію **БУЦЕНКА Ростислава Анатолійовича**
на тему: «Еколого-економічне регулювання відтворення
основного капіталу лісогосподарських виробництв»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах воєнних та повоєнних викликів підвищується вагомість лісогосподарських виробництв у відтворенні ресурсно-виробничого потенціалу національного господарства. Водночас високий рівень фізичного спрацювання та морального старіння основного капіталу лісогосподарських виробництв потребує удосконалення моделі еколого-економічного регулювання його відтворення через залучення додаткових інвестиційних впливів у модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів.

Така модель еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв має охоплювати розширений спектр методів, інструментів та важелів, спрямованих на диверсифікацію джерел фінансово-інвестиційного забезпечення оновлення основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів і стимулювання постійних лісокористувачів впроваджувати виробниче обладнання з покращеними техніко-експлуатаційними характеристиками.

Виходячи з цих міркувань і було обрано мету, об'єкт, предмет та завдання дисертації Буценка Ростислава Анатолійовича, що свідчить про її актуальність та своєчасність, а також відповідність тим викликам, котрі стоять перед сферою лісогосподарювання в умовах корпоратизації державного лісового сектору України.

Метою дисертації є удосконалення моделі еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв у державному лісовому секторі України в умовах воєнних викликів, євроінтеграції, цифровізації, децентралізації та корпоратизації. У дисертації виявлено вплив корпоратизації державного лісового сектору (створення Державного спеціалізованого підприємства «Ліси України» на основі об'єднання мережі постійних лісокористувачів державної форми власності) на процеси відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв через підвищення рівня централізації інвестиційного потенціалу, що уможливорює процеси повноцінного фінансування капітальних видатків у модернізацію та реконструкцію активної та пасивної складових основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів як у багатолісних, так і у малолісних районах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації повною мірою відповідає поставленим завданням. Високий рівень обґрунтованості та достовірності основних положень дисертації підтверджується опрацюванням великої кількості вітчизняних та іноземних літературних джерел, присвячених формуванню теоретико-методологічних підходів та організаційно-економічних засад щодо інвестиційного забезпечення відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв. Здобувач застосував широкий спектр методів наукових досліджень, що дало можливість дати власні трактування базових категорій,

котрі розкривають об'єкт та предмет дослідження, комплексно проаналізувати рівень фізичного спрацювання та морального старіння основних лісогосподарських засобів, а також виявити тренди їх модернізації та оновлення. Проведене дослідження дало змогу здобувачу на основі критичного переосмислення існуючого наукового доробку вітчизняних вчених сформулювати власну дефініцію поняття «еколого-економічне регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв» (підрозділ 1.1, с. 30). Дисертація характеризується наявністю авторського концепту структуризації основного капіталу лісового господарства, згідно якого основний капітал сектору лісогосподарських виробництв охоплює техніко-технологічну (виробниче обладнання, транспортні засоби, прилади та механізми, нематеріальні активи), виробничо-господарську (виробничі та адміністративні будівлі, споруди для відтворення, охорони і захисту лісів, інфраструктурні та соціальні об'єкти) та природно-ресурсну (лісові землі, лісові насадження та інші складові лісових біогеоценозів) складові (підрозділ 1.2, рис. 1.2, с. 58).

Квінтесенцією високого рівня обґрунтованості та достовірності отриманих результатів виступає опрацювання значного статистичного матеріалу, який розкриває основні тренди розвитку державного лісового сектору України, тенденції відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв, а також «вузькі місця» техніко-технологічного оновлення парку виробничого устаткування постійних лісокористувачів. Використання методу кореляційно-регресійного моделювання забезпечило ідентифікацію ключових предикторів, які визначають обсяг фінансування капітальних видатків в оновлення, модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів (підрозділ 2.3, с. 136–150). Застосування сценарного підходу уможливило обґрунтування сценаріїв модернізації інституційної архітектури лісогосподарювання як ключової передумови удосконалення моделі еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв (підрозділ 3.1, с. 154–163). Вдале поєднання загальних та спеціальних методів наукового пізнання у підсумку забезпечило отримання обґрунтованих та достовірних результатів, які дали можливість сформулювати сучасну дорожню карту формування сучасної моделі еколого-економічного регулювання відтворення основних лісогосподарських виробництв.

У цілому дисертація охоплює широке коло питань, які стосуються: формування науково-теоретичного підходу до диверсифікації інструментально-методологічного забезпечення еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв, який дає можливість виокремити комплекс детермінантів (євроінтеграція, децентралізація, цифровізація, корпоратизація та воєнні, повоєнні і безпекові виклики), що визначають набір методів екологічного та економічного впливу на сектор постійних лісокористувачів державної форми власності в частині відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв (підрозділ 3.2, с. 167–178).

У дисертації сформовано концепт стратегічного цілепокладання в інвестиційній діяльності у державному лісовому секторі (ДП «Ліси України»), який передбачає реалізацію трьох етапів трансформації моделі інвестиційної діяльності у лісовому господарстві України (підрозділ 3.3, с. 182–188): перший етап – перегляд пріоритетів інвестиційної діяльності з урахуванням воєнних, євроінтеграційних та децентралізаційних викликів; другий етап – диверсифікація інститутів, форм та методів інвестиційної діяльності у державному лісовому секторі; третій етап – урізноманітнення інструментів стимулювання інвестиційної діяльності у лісовому господарстві.

Завдяки поглибленому вивченню наявних теоретичних підходів та ретельному аналізу основних трендів використання та відтворення основного капіталу лісогосподарських

виробництв здобувачу вдалося сформулювати дорожню карту трансформації моделі еколого-економічного регулювання відтворення основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів у державному лісовому секторі України.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом вона відповідає вимогам, які ставляться Міністерством освіти і науки України до даної категорії кваліфікаційних робіт. У тексті дисертації відображено основні положення, зміст, результати і висновки проведеного наукового дослідження.

Результуючі висновки та практичні рекомендації, отримані у дисертації, є достатньо обґрунтованими, а також у своїй сукупності відповідають меті за завданням дослідження й містять вагомий теоретичний та прикладний зміст щодо становлення сучасної моделі еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв в умовах цифровізації, децентралізації, євроінтеграції та корпоратизації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Буценка Ростислава Анатолійовича безпосередньо пов'язане з тематикою науково-дослідних робіт Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», а саме з тематикою наукового проєкту «Розробка моделей економічного розвитку лісового господарства в умовах воєнного часу та з врахуванням викликів повоєнного відновлення» (договір № 25-7/04.2024-з від 25.04.2024 р.), у межах якого автором розроблено сценарії трансформації моделі еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Дисертація Буценка Ростислава Анатолійовича є системним дослідженням процесів еколого-економічного регулювання відтворення основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів у контексті необхідності забезпечення зниження рівня фізичного спрацювання виробничого обладнання та усунення проявів морального старіння активної частини основного капіталу лісового господарства. Ознайомлення із результатами проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що основні теоретичні і аналітико-оціночні положення та результуючі висновки, які виносяться здобувачем на прилюдний захист, відзначаються високим рівнем наукової новизни та мають чітко виражену прикладну спрямованість. Отримані у дисертації Буценка Ростислава Анатолійовича результати у своїй сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання для економіки та управління лісогосподарським виробництвом, а саме удосконалення моделі еколого-економічного регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв у державному лісовому секторі України в умовах воєнних викликів, євроінтеграції, цифровізації, децентралізації та корпоратизації. Основні результати дисертації Буценка Ростислава Анатолійовича впроваджені в наукову діяльність академічних науково-дослідних установ, практику управління інвестиційним забезпеченням відтворення основного капіталу суб'єктів лісогосподарського виробництва, а також у навчальний процес Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження оприлюднено у 13 наукових працях, з яких 7 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 5 тез наукових доповідей. Опубліковані наукові статті та тези наукових доповідей на конференціях повною мірою віддзеркалюють основні теоретико-методологічні положення роботи, зокрема поглиблене вивчення доробку вчених щодо диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв, результати аналізу використання та відтворення основних

лісогосподарських засобів у державному лісовому секторі України, практичні рекомендації стосовно урізноманітнення джерел інвестування процесів модернізації та реконструкції основного капіталу постійних лісокористувачів державної форми власності.

Дискусійні положення та зауваження. Попри загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження Буценка Ростислава Анатолійовича, слід відзначити наявність окремих аспектів, які можуть викликати наукові дискусії та потребують уточнення чи подальшого опрацювання:

1. У табл. 1.1, с. 30–31 здобувач приводить різноманітні авторські підходи до визначення категорії «державне регулювання економіки», але водночас не достатньою мірою розглядається специфіка застосування методів та інструментів державного регулювання процесів розширеного відтворення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу.

2. На с. 53 здобувачем приведено специфікацію грошово-кредитних інструментів фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації основного капіталу лісового господарства. Згідно цієї специфікації такі інструменти охоплюють компенсацію державою комерційним банкам частини відсотків за надання пільгових кредитів постійним лісокористувачам для запровадження інноваційних методів ведення лісового господарства, лісозаготівель, переробки деревини, а також утилізації лісосічних відходів та відходів деревообробного виробництва та часткове відшкодування лізинговим компаніям вартості обладнання, необхідного для вирощування посадкового матеріалу, здійснення лісогосподарських заходів, лісозаготівель, транспортування і переробки деревини. Водночас не повною мірою констатується реальний стан застосування такого роду грошово-кредитних регуляторів стимулювання процесів інвестиційного забезпечення відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв у вітчизняній практиці лісогосподарювання.

3. У табл. 2.1, с. 84 приведено динаміку капітальних видатків щодо збереження природно-заповідного фонду у державному лісовому секторі України у 2013–2024 роках. Водночас у тексті дисертації не достатньо повно відображаються основні характеристики використання заповідних лісових земель з огляду на необхідність імплементації природо-охоронних директив ЄС у вітчизняну практику лісогосподарювання.

4. На с. 164 дисертації у спектрі пріоритетів модернізації моделі інвестиційного забезпечення відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв здобувач розглядає створення публічних позабюджетних фондів відновлення лісових біогеоценозів, знищених та пошкоджених внаслідок воєнних дій, які формуватимуться за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел. Робота виграла б, якби здобувач конкретизував набір джерел формування публічних позабюджетних фондів фінансування потреб відтворення основних лісогосподарських та лісоохоронних засобів.

5. У дисертації спостерігаються певні семантичні розбіжності та неточності стосовно трактування сутності окремих категорій, які розкривають об'єкт та предмет дослідження.

Водночас, викладені зауваження істотно не впливають на результати дисертації, які є актуальними, обґрунтованими та достовірними, і носять переважно дискусійний характер.

Загальний висновок. Дисертація Буценка Ростислава Анатолійовича на тему: «Еколого-економічне регулювання відтворення основного капіталу лісогосподарських виробництв» є завершеною та самостійно виконаною науковою працею, у якій вирішено актуальне для державного лісового сектору України наукове завдання. Отримані здобувачем теоретичні положення, аналітико-оціночні характеристики та висновки відзначаються

науковою новизною, достатньою аргументованістю та прикладною значущістю для суб'єктів лісогосподарської та лісоохоронної діяльності.

Зміст роботи повною мірою відповідає сформульованій меті та поставленим завданням, а основні результати дослідження належним чином висвітлено у наукових публікаціях автора. Дисертацію підготовлено з дотриманням принципів академічної доброчесності, а її науковий рівень відповідає сучасним вимогам до дисертаційних досліджень у галузі соціальних та поведінкових наук.

За змістовними характеристиками та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами).

Ураховуючи наведене, автор дисертації Буценко Ростислав Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент професор кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор Іван ОПЕНЬКО